

присутнім на засіданнях колегії прокуратури України, на ознайомлення з документами, у тому числі і секретними (таємними), та отримання їх копій в органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах [2, ст. 22].

Формами взаємодії Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з органами прокуратури є: особисті зустрічі та спільні засідання, взаємне інформування про стан дотримання законодавства України органами державної влади, правоохоронними органами, організаціями тощо, вжиття оперативних заходів щодо усунення порушень чинного законодавства органами прокуратури під час здійснення наглядової діяльності.

З огляду на вище викладене можна дійти висновку, що взаємодія прокуратури з Президентом та Верховною Радою України це досить важливий аспект функціонування системи державотворення української держави. Ці взаємовідносини спрямовані на вдосконалення чинного законодавства України, оптимізацію роботи органів державної влади та створення умов для захисту закріплених Конституцією України прав і свобод громадян.

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 № 776/97-ВР (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.
3. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / І. І. Бодрова, С. В. Болдирев, В. О. Величко та ін. ; за ред. С. Г. Серьогіної. – 2-ге вид. переробл. та доповн. – Х. : Право, 2011. – 360 с.
4. Орищенко І. В. Деякі аспекти взаємодії органів прокуратури з Верховною Радою України / І. В. Орищенко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 293-300. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2012_2_42.

Матвєєв О.В.

студент,

*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ОСНОВ ДЕМОКРАТІЇ

Історія ХХ століття залишиться в пам'яті людства, як період випробувань основних цінностей та принципів існування цивілізації. Проте, саме вони і надали людству сил, завдяки чому воно змогло пережити буремні віхоли розвитку.

Серед таких засадних цінностей чільне місце посідає демократія. Для більшості вона є символом головних чеснот суспільства, ідеалом, метою діяльності та прагненням, а для інших – чи не головна причина усіх негараздів. Та вочевидь демократична форма і свободи завжди спонукали людей до дії.

В сучасному суспільстві існує думка, що демократія виникла на Заході. Однак, вона ніколи не була виключно західним явищем. Південноафриканський вчений О. Сакс свого часу зазначав, що «демократія народжується і вмирає на усіх широтах, отже, немає сенсу визначати її точні географічні координати» [2, с. 23].

Демократична форма надає людству великі можливості, проте вона й уособлює велику кількість суперечливих рис. Та все ж, прагнення свободи, справедливості та інших цінностей демократії, стають визначальним чинником надбань сучасного світу. А наші прагнення опанувати та зберегти дух демократії, громадянської гідності завжди передбачають поглиблену увагу до класичного її розуміння.

Перше уявлення про демократію як форму правління виникло в античній Греції. Аристотель визначав демократію як «правління всіх». Але при розгляді її історії становлення виявляється, що поняття «всі» і «народ» не завжди співпадали. З усіх існуючих у минулому прикладів найбільш демократичною була «первісна демократія», де рішення приймали всі дорослі члени роду або племені.

У період розкладу первісного суспільства виникає воєнна демократія, де «народ», іншими словами, ті, що мають право брати участь в управлінні і здійснювати правосуддя, обмежувався тільки озброєними чоловіками. У древніх Афінах, що подарували світові досвід першої прямої політики демократії, під народом розумілося тільки дорослі вільні чоловіки. Саме вони мали право особисто брати участь у роботі народних зборів і голосувати. Жінки, раби, метеки політичних прав не мали. Ця влада була далекою від досконалості ще й тому, що приймала форму тиранії «більшості». Так, афінська демократія засудила до смерті Сократа, а також могла будь-якого непопулярного громадянина піддати остракізму (вигнанню з міста терміном на десять років). Слід відзначити, що демократія древності існувала за рахунок інституту рабства. Настільки ж звуженою була категорія громадян – народу у середньовічних муніципальних демократіях – у феодальних містах-республіках.

Найвизначнішими подіями, які заклали основи демократичної тенденції, стали Англійська революція (1640), війна за незалежність Північної Америки (1775-1783) і французька революція (1789). У прийнятих у цей період документах – Біллі про права (Англія), Декларації незалежності і Біллі про права (США), Декларації прав людини і громадянина (Франція, 1791) – були висунуті демократичні цінності і принципи, які проглядаються у сучасній практиці

функціонування системи представництва, взаємовідносин гілок влади і законодавства в галузі прав людини.

Але найбільш зрілих форм демократія досягла в середині ХХ ст., коли стали реальністю рівні для усіх верств суспільства громадянські і політичні права. Необхідно підкреслити, що сучасна демократія відрізняється від попередніх історичних моделей і іншими суттєвими ознаками: захистом прав людини, визнанням права опозиції (тих, хто в даний момент залишився у меншості) захищати свою думку і критикувати уряд.

Сучасні політики дуже часто зловживають словом демократія. Більшість партій містять у своїй назві термін «демократична», практично всі сучасні політичні режими, навіть авторитарні, претендують на демократичність. Подібна вільність у вживанні терміну «демократія» і сама різноманітність трактувань її сутності спонукає зробити висновок, що демократія – це поняття, яке не піддається визначенню. Тим не менш політологи, юристи, історики, різні міжнародні організації використовують це поняття, погодившись щодо критеріїв, що дозволяють віднести той чи інший режим до демократичного.

Що є сучасною демократією? В узагальненому плані її можна визначити як режим, в якому народ має можливість реалізувати свою волю безпосередньо або через своїх представників, а влада несе відповідальність перед громадянами за свої дії.

Сутність демократії конкретизується в певній сукупності цінностей, інститутів і процедур. Головні з них наступні:

1. Суверенітет народу. Визнання цього принципу означає, що народ є джерелом влади, саме він вибирає своїх представників влади і періодично їх змінює.

2. Періодична виборність головних органів влади дозволяє забезпечити чіткий легітимний механізм правонаступності влади. Державна влада народжується з чесних виборів, а не завдяки військовим переворотам і заколотам. Влада вибирається на певний і обмежений термін.

3. Всезагальне, рівне виборче право і таємне голосування. Демократичні вибори передбачають реальну змагальність різних кандидатів, альтернативність вибору, реалізація принципу «один громадянин – один голос» розкриває зміст політичної рівності.

4. Гарантія основних прав людини. Права людини характеризують принципи відносин між державою і громадянином та визначаються як свободи. Свобода – це захищеність особистості від свавілля інших людей і влади, захист від зuboжіння і голоду.

5. Громадянські права. Цими правами люди користуються як приватні особи, і вони захищають громадян від свавілля влади. До них можна віднести рівність всіх громадян перед законом, право на приватне життя, право не піддаватися тортурам, покаранню без суду, свободу віросповідання тощо.

6. Політичні права дають громадянину можливість брати участь у процесі управління і впливати на прийняття рішень законодавчими і виконавчими органами: право вибирати і бути вибраним, свобода вираження політичних суджень, свобода голосування, право на демонстрації, право на створення політичних і суспільних організацій, право подавати петиції владі.

7. Соціальні й економічні права. Реалізація цих прав – необхідна умова забезпечення політичної рівності. Пов'язано це з тим, що проголошення політичної рівності не усуває практики, що склалася, коли окремі громадяни через свій суспільний статус і благоустрій володіють великими можливостями впливати на владу, використовуючи для цього ЗМІ, безпосередні контакти з урядовими чиновниками, дружні зв'язки. Реалізація соціально-економічних прав покликана знівелювати соціальну нерівність і підвищити тим самим активність рядових громадян у політичному житті, нарешті, ці права закріплюють умови життя, які виступають своєрідним імунітетом проти страху нестатків, наприклад, страху перед безробіттям, злиднями.

Демократія, на наше глибоке переконання, є постійним процесом удосконалення, тому що сучасні її форми не є ідеальними. Вчені виділяють в тому числі і слабкі її сторони. Досвід демократичних перетворень в різних країнах світу в ХХ ст. підтвердив правоту французького державного діяча, науковця та захисника демократії та свободи Алексіса де Токвілля, який попереджав про небезпеку для свободи, що криється в можливостях «тиранії більшості», котра може бути більш жорсткою чим тиранія небагатьох або одного. Невипадково У.Черчілль підкреслював: «Ніхто не претендує, що демократія є досконалою і всевидющою. Насправді, можна визнати демократію найгіршою формою правління, якщо не брати до уваги всіх інших, випробуваних людством» [1].

Проте, переваги демократії полягають у тому, що вона дозволяє зберегти політичну стабільність, передбачає низький рівень потенційного насильства. В умовах демократії між рішеннями влади і реакцією суспільства існує зворотній зв'язок. Відповідні сигнали суспільства можуть виражатися у вигляді підтримки або критики, що є можливим завдяки незалежній пресі.

Особливе значення на користь демократії має те, що в авторитарній і тоталітарній моделі облаштування суспільства така категорія як «сила» займає статус головного аргументу вирішення в суспільстві конфлікту шляхом нанесення поразки супротивній стороні. В демократичній моделі сила відсунута на задній план, це останній аргумент, що використовується лише у випадку потреби, а конфлікти вирішуються шляхом компромісів чи то судового розгляду.

Список використаних джерел:

1. Панченко Ю. В. Вади та недоліки демократії [Електронний ресурс] / Ю. В. Панченко // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів фак-ту іноземної філології та соціальних комунікацій. – Суми : СумДУ 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26365/1/Panchenko.pdf>
2. Сакс О. О моделях демократии / О. Сакс. // Курьер ЮНЕСКО. – 1992.